

ФАКТОРИ ЦІНОУТВОРЕННЯ НА СОНЯШНИКОВУ ОЛІЮ

САМОЙЛЕНКО Андрій Григорович

кандидат економічних наук
головний економіст,

ТОВ «Кривоозерський олійний завод Органік»

<https://orcid.org/0009-0003-4034-2769>

e-mail: study8materials@gmail.com

ЦАРЬОВ Віталій Миколайович

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри бізнес-економіки та підприємництва

ВНЗ «Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана»

<https://orcid.org/0000-0003-1180-9449>

e-mail: vitaliitsarev@kneu.edu.ua

СЕМЕНЧУК Аліна Олександрівна

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри бізнес-економіки та підприємництва

ВНЗ «Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана»

<https://orcid.org/0000-0001-8930-4366>

e-mail: semenchuk.alina@kneu.edu.ua

ДАНИЛЧЕНКО Сергій Станіславович

старший викладач кафедри бізнес-економіки та підприємництва

ВНЗ «Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана»

<https://orcid.org/0000-0001-5804-4768>

e-mail: danylchenko.serhii@kneu.edu.ua

У статті наведено підходи до класифікації факторів ціноутворення на сільськогосподарську продукцію та продукти її переробки, на основі чого охарактеризовано особливості їх прояву в ціні соняшникової олії. Наявність різних варіантів узагальнення факторів ціноутворення свідчить про важливість даної науково-практичної проблеми. Ціна є ринковим показником, який визначає ефективність діяльності виробника соняшникової олії, тому для прийняття управлінських рішень потрібне розуміння всієї сукупності умов ціноутворення на ринку. Зважаючи на це, встановлено, що існують зовнішні та внутрішні фактори впливу на ціну соняшникової олії. До зовнішніх факторів пропонується відносити: співвідношення попиту і пропозиції на ринку олії; стан конкуренції в галузі; розвиток нових технологій; рівень економічного зростання; фінансово-економічні заходи державного стимулювання економіки; погодні і кліматичні умови; перехідні запаси залишків рослинної олії у світі; сезонність виробництва; запроваджені інструменти регулювання торгівельної політики; ціни на інші види олій; споживчі настрої населення. Серед внутрішніх факторів пропонується розуміти: рівень витрат виробництва олії; бажану суму прибутку; показники розміру та географічне положення підприємства; підходи до використання елементів комплексу маркетингу; охоплення каналів розподілу.

Визначено умови зниження або підвищення ціни олії при різних варіантах прояву наведених факторів. Ціна соняшникової олії перебуває під постійним впливом всієї сукупності факторів, поєднання яких формує правила функціонування ринку і досить часто супроводжується непередбачуваними наслідками. Наведений перелік факторів варто враховувати учасникам ринкових відносин при прогнозуванні тенденцій зміни ціни на соняшкову олію, щоб усунути ризики отримання негативних показників у господарській діяльності.

Ключові слова: соняшникова олія, ціна, фактори ціноутворення, ринок, сільськогосподарська продукція, підприємство, бізнес.

SUNFLOWER OIL PRICING FACTORS

SAMOILENKO Andrii

LLC «Kryvoozersk oil plant Organic»

TSAREV Vitali, SEMENCHUK Alina, DANYLCHENKO Serhii

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

The article presents approaches to the classification of pricing factors for agricultural products and their processing products, based on which the peculiarities of their manifestation in the price of sunflower oil are characterized. The presence of various variants of the generalization of pricing factors testifies to the importance of this scientific and practical problem. The price is a market indicator that determines the efficiency of the sunflower oil producer's activities, therefore, in order to make management decisions, an understanding of the entire set of pricing conditions in the market is required. Considering this, it was established that there are external and internal factors affecting the price of sunflower oil. External factors are proposed to include: ratio of supply and demand on the oil market; state of competition in the industry; development of new technologies; level of economic growth; financial and economic measures of state stimulation of the economy; weather and climatic conditions; transitional reserves of vegetable oil residues in the world; seasonality of production; instruments of trade policy regulation have been introduced; prices for other types of oils; consumer attitudes of the population. Among the internal factors, it is suggested to

---

understand: the level of oil production costs; the desired amount of profit; indicators of the size and geographical location of the enterprise; approaches to the use of elements of the marketing complex; coverage of distribution channels.

The conditions for a decrease or increase in the price of oil with various variants of the manifestation of the above factors have been determined. The price of sunflower oil is under the constant influence of a whole set of factors, the combination of which forms the rules of market functioning and is quite often accompanied by unpredictable consequences. The given list of factors should be taken into account by participants in market relations when forecasting trends in the price of sunflower oil in order to eliminate the risks of obtaining negative indicators in economic activity.

Key words: sunflower oil, price, pricing factors, market, agricultural products, enterprise, business.

САМОЙЛЕНКО, А., ЦАРЬОВ, В., СЕМЕНЧУК, А., & ДАНИЛЬЧЕНКО, С. (2024). ФАКТОРИ ЦІНОУТВОРЕННЯ НА СОНЯШНИКОВУ ОЛІЮ. *Development Service Industry Management*, (3), 162–168. [https://doi.org/10.31891/dsim-2024-7\(23\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2024-7(23))

SAMOILENKO, A., TSAREV, V., SEMENCHUK, A., & DANYLCHENKO, S. (2024). SUNFLOWER OIL PRICING FACTORS. *Development Service Industry Management*, (3), 162–168. [https://doi.org/10.31891/dsim-2024-7\(23\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2024-7(23))

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ

ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Ціноутворення на сільськогосподарську продукцію та продукти її переробки є важливим процесом для кожного підприємства, оскільки рівень цін визначає ефективність бізнесу. Ціни формуються під дією багатьох факторів, кожен з яких має різний характер впливу і можливості його використання на користь суб'єкта господарювання. Підприємець неспроможний відігравати визначальну роль у формуванні ціни виробленої продукції, а отже потрібно постійно слідкувати за сукупністю ціноутворюючих факторів, як на внутрішньому так і зовнішньому ринку. Підвищення конкуренції у сфері агротрейдингу, дозволяє виробникам реалізовувати сільськогосподарську продукцію та продукти її переробки за наближеними до світових цінами, але бувають ситуації, коли вони не знаходяться на бажаному рівні під впливом обставин непереборної дії.

Олія з насіння соняшнику відноситься до важливих товарів, які виробляються в Україні з метою експорту або реалізації на внутрішньому ринку. Перелік факторів, що визначають ціну олії на українському та зарубіжних ринках, є однаковим, але ступінь їх прояву та наслідки для діяльності підприємства різні. Ринок соняшникової олії формується з врахуванням світових тенденцій, які залежать від різноманітних подій та процесів, здатних знижувати чи збільшувати ціни і забезпечувати рівень прибутковості її реалізації. Розуміння переліку, сутності, характеру та часу прояву ціноутворюючих факторів є важливим для експортерів соняшникової олії, оскільки вони матимуть можливість корегувати власну цінову політику, закупівлю і переробку сировини та процеси реалізації. Практичний досвід вказує, що не всі учасники ринкових відносин мають вичерпну інформацію про фактори формування реалізаційних цін, а тому дане питання потребує змістовного теоретичного вивчення, узагальнення та систематизації. Проблематика дослідження факторів ціноутворення на соняшникову олію є актуальною і потребує вивчення.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженню факторів ціноутворення на сільськогосподарську продукцію присвячено значну кількість наукових праць різних авторів, серед яких: Заїнчковський А.О., Парій Л.В. [2], Кирилюк І.М. [3], Барилевич О.М. [4], Гуда Н.Е. [5], Радченко О.П. [6], Чехова І.В. [7], Чирак М.В., Чирак І.М. [8], Дядик Т.В., Даниленко В.І., Дикопавленко В.М. [9], Статівка А.М. [10] та інші. У своїх роботах вчені наводять різні підходи та погляди на класифікацію факторів ціноутворення в сільському господарстві та переробних галузях, здійснюють оцінку їх впливу на діяльність підприємства, виявляють можливості адаптації агробізнесу в нестабільному ринковому середовищі.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ СТАТТЯ

Не зважаючи на достатню вивченість цього питання, для українських виробників соняшникової олії важливо розуміти весь перелік факторів впливу на ціну олії, від якої залежить ефективність діяльності кожного переробного підприємства і макроекономічної стабільності України в цілому. Сукупність різних подій у світі може мати своє відображення на ціни соняшникової олії, що зумовлює необхідність вчасного реагування на існуючі виклики та розробки заходів по зниженню негативного впливу на господарську діяльність. Тривалий прояв позитивних факторів спроможний створити сприятливі умови для розвитку галузі, оновлення виробничого обладнання, технологічної оснащеності виробництва та його вдосконалення. Значна частина питань щодо ціноутворення в агробізнесі залишається невивченою на науково-теоретичному і практичному рівні, а тому потребує подальшого дослідження.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є вивчення, систематизація та обґрунтування факторів ціноутворення на соняшникову олію.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

На сільськогосподарську продукцію в цілому впливає значна кількість різних факторів зовнішнього і внутрішнього середовища діяльності підприємства. У випадку прояву різноманітних варіантів поєднання факторів, може спостерігатися зростання або зниження цін по декілька разів за місяць із нестабільною динамікою зміни. В таких умовах переробним підприємствам потрібно розуміти причини коливання цін, щоб приймати відповідні управлінські рішення на рівні підприємства, а також розуміти найближчі перспективи діяльності. Несвоєчасне реагування на зміну цін може призвести до втрати значних сум коштів, понесення збитків, погіршення фінансового стану та конкурентного положення на ринку. Ця ситуація означає, що розуміння подій ринкового середовища, які впливають на ціну соняшникової олії, має бути ключовим в діяльності відповідного підрозділу кожного підприємства.

Вироблена в Україні олія постачається на внутрішній та зовнішній ринок, при цьому ціна визначається переважно загальносвітовою практикою. За таких умов потрібно розуміти, які фактори впливають на ціну соняшникової олії в міжнародному середовищі. В основі глобальних факторів, що впливають на ціни сільськогосподарської продукції та продукти її переробки, можна вважати запропоновану класифікацію Продовольчою та сільськогосподарською організацією ООН (ФАО) [1]:

1. Світова кон'юнктура ринків сільськогосподарської продукції, співвідношення попиту і пропозиції, стан конкуренції. Позитивний вплив даного фактору на ціну олії проявляється у періоди стабільного попиту і наявного дефіциту олії, коли окремі країни знижують обсяги постачання олії внаслідок різних обставин, а ключові споживачі змінюють пріоритети споживання продуктів харчування на користь соняшникової олії. Негативний вплив фактору проявлятиметься у випадках застосування політики цінних знижок для завоювання своєї частки на ринку країнами-експортерами, перевищення обсягів пропозиції над обсягами попиту, зміною митної політики у країнах експортерів/імпортерів, появи на міжнародному ринку великих постачальників соняшникової олії.

2. Розвиток нових технологій. Даний фактор спроможний підвищувати конкурентоспроможність продукції підприємства та ефективність його діяльності. У випадку впровадження у виробництві олії технологій, які дозволять знижувати її собівартість, підприємство без зміни ціни на продукцію зможе отримувати більше прибутку. Варто відмітити, що впроваджені у виробництві олії нові технології неспроможні суттєво змінювати ціну, але зможуть знижувати собівартість, покращувати якісні характеристики та збільшувати обсяги виробництва. Тому, за рахунок впровадження нових технологій виробники соняшникової олії матимуть можливість підвищувати ефективність бізнесу. Значний вплив цього фактору на зниження ціни олії проявляється на етапі виробництва насіння соняшнику, оскільки новітня техніка, засоби захисту рослин, добрива та посівний матеріал, забезпечують зростання урожайності соняшнику та збільшення обсягів сировини для виробництва олії.

3. Рівень економічного зростання, вартість позичкових ресурсів в провідних країнах світу, обмінні курси валют, фінансово-економічні заходи державного стимулювання розвитку окремих галузей та економіки в цілому. Стан економічного зростання в провідних країнах світу має значний вплив на ціни продуктів харчування, оскільки за умови сталого розвитку економіки, країни спроможні імпортувати товари народного споживання, зростає попит та ціни. Зниження економічної активності призводить до скорочення попиту та чинить негативний вплив на світові ціни сільськогосподарської продукції.

Економічний розвиток кожної країни значним чином визначається доступністю зовнішніх джерел фінансування. Відсоткова ставка на позичкові кошти в США має суттєвий вплив на розвиток багатьох країн світу. Зростання відсоткової ставки призводить до підвищення вартості грошей, знижує економічну активність і спричиняє зниження цін на товари і послуги, а зменшення відсоткової ставки веде до нарощування суми вільних коштів в обігу, що в кінцевому випадку стимулює економічну активність та стимулює ріст цін на товари і послуги.

Під дією певних обставин і процесів відбувається знецінення валют у окремих країнах світу, що може призводити до підвищення цін на товари народного споживання, особливо імпортних. Також у випадку проведення заходів фінансово-економічного стимулювання економічного розвитку на рівні певної країни, може відбуватись зміна цін на товари і послуги. Соняшnikова олія відноситься до товарів народного споживання, отже ціна на неї перебуває під впливом стану економічної активності в основних країнах-імпортерів, змін процентних ставок на позичкові ресурси у окремих країнах світу та інших заходів фінансово-економічного стимулювання економічного розвитку.

4. Погодні і кліматичні умови, під впливом яких формується обсяг виробництва сільськогосподарської продукції. Зміна цих чинників може бути причиною дестабілізації ринку, в тому числі внаслідок різких коливань цін. Протягом року у різних країнах світу, де поширене виробництво соняшникової олії, можуть відбуватись негативні погодно-кліматичні умови. Нестача або надлишок вологи, низькі та високі температури у навколишньому середовищі, втрата родючості ґрунту під дією впливу природних факторів

може змінювати пропозицію продукції, а відповідно ціни на глобальному ринку. Учасники міжнародного економічного середовища кліматичні зміни повністю передбачати неспроможні, тому природні фактори будуть постійно чинити тиск на цінову динаміку.

5. перехідні запаси сільськогосподарської продукції у світі, які виникають внаслідок різних причин позитивного і негативного характеру. Залишки сировини та готової продукції спроможні формувати ціну соняшникової олії, оскільки за рахунок них створюється надмірна пропозиція на ринку і ціни можуть знижуватись. Варто відзначити, що наявність перехідних запасів олії, не завжди призводить до зниження цін, оскільки ріст запасів може бути наслідком зміни споживчих настроїв і зростанням обсягів споживання. Тому даний фактор має вплив на ціну, але його характер може бути позитивним і негативним.

6. Наявність сезонності виробництва може спричинити зниження цін на соняшкову олію на початку збирання нового урожаю насіння соняшнику і підвищення цін на початку літніх місяців, коли пропозиція олії на ринку зменшується. Під дією даного фактору ціна олії коливається несуттєво, але загальні тренди зниження ціни на початку сезону і підвищення в кінці сезону прослідковуються.

7. Запроваджені інструменти торгівельної політики на ринку продуктів харчування в окремих країнах світу спроможні суттєво змінювати ціни на соняшкову олію. Переслідуючи власні інтереси, окремі країни із розвинутим виробництвом або значними обсягами імпорту соняшникової олії, впроваджують тарифні і нетарифні методи регулювання зовнішньої торгівлі. У випадку застосування імпорتنих обмежень у великих країнах-споживачах соняшникової олії, створюються передумови для зниження ціни. Якщо застосовуються експортні обмеження у країнах-виробниках соняшникової олії, то тим самим формуються передумови для зростання ціни через обмеження пропозиції олії на світовому ринку. Можуть також створюватись умови для стимулювання імпорту/експорту соняшникової олії.

Вплив перелічених глобальних факторів формування ціни соняшникової олії призводить до її коливання у різні періоди часу. У випадку поєднання сприятливих комбінацій для вирощування та переробки насіння соняшнику, пропозиція олії на ринку зростає і ціна знижується або залишається сталою. Якщо виникають різні несприятливі обставини формування ринку соняшникової олії, то ціна спроможна зростати. Варто відмітити, що соняшникові олія на світовому ринку продуктів харчування може замінятися іншими оліями, тому негативні чи позитивні фактори не завжди відображаються на формуванні ціни. Перші шість по обсягах виробництва та споживання у світі займає пальмова, соєва та ріпакова олія, зміни в структурі виробництва чи споживання яких мають визначальне значення в ціноутворенні на ринку рослинних олій.

Поряд з переліком глобальних факторів ціноутворення на соняшкову олію, присутні сформульовані різними науковцями класифікації. Переважна більшість авторів розглядає сукупність факторів без прив'язки до видів продукції, тому варто узагальнити їх погляди та визначити характер впливу саме на ціни соняшникової олії.

Зокрема, дослідники Заїнчковський А.О., Парій Л.В., Благодатний А.С., Ніколаєв О.О. в якості важливого фактору ціноутворення визначають рівень перехідних запасів сільськогосподарської продукції в основних країнах-імпортерах та експортерах. Наводиться думка, що зниження запасів аграрної продукції в умовах глобального середовища та конкуренції може призводити до значного зростання цін. Рівень запасів тісно пов'язується із урожайністю сільськогосподарських культур, зниження якої на 0,1% призводить до зростання ціни на 0,3% [2]. Такі висновки можуть мати місце у практичних ситуаціях, але вимагають тривалої перевірки. Вплив перехідних запасів на ціни соняшникової олії наявний на світовому ринку, але стабільне споживання цього продукту вимагає достатньої кількості залишків, а також ємностей для зберігання олії у належних умовах. Стабільність попиту та висока вартість тривалого зберігання соняшникової олії унеможливує суттєве коливання цін під дією залишків продукції. Важливо врахувати той факт, що у виробництво та закупівлю олії для подальшої реалізації кінцевому споживачу, суб'єктами ринкових відносин вкладається значна сума фінансових ресурсів із певним періодом обороту. Формування запасів олії для тривалого зберігання вимагатиме довготривалого виведення з господарської діяльності фінансових ресурсів, обслуговування яких може бути дорожчим, ніж ефект від зростання ціни. Тому орієнтуватись виключно на фактор достатніх перехідних залишків для недопущення росту цін на соняшкову олію недоцільно.

Важливі результати наукового дослідження викладені у праці Кирилюк І.М та Трохименко А.С. стосовно факторів ціноутворення на продукцію аграрно-промислового комплексу [3]. Вчені висловлюють думку, що за рахунок досягнень науки і техніки пропозиція продукції аграрно-промислового комплексу зростає швидше, ніж глобальний попит на неї. Така ситуація спричиняє поступове зниження цін на товари аграрного походження. З іншого боку, рівень цін у сільському господарстві формується під впливом витрат на виробництво продукції, чим обмежується нижня межа цінового інтервалу. Якщо припустити, що розвиток технологій набуде суттєвого значення, а витрати виробництва унеможливуватимуть подальше зниження цін, то наявні ціни на продукцію аграрно-промислового комплексу у глобальному значенні перебуватимуть у деякому рівноважному стані і суттєві коливання будуть неможливі. Очевидно, що під дією інших факторів ціни можуть значно змінюватись, але сучасні технології та фінансові спроможності окремих виробників здатні суттєво нарощувати продуктивність підприємств з виробництва соняшникової олії, збільшувати відсоток вилучення олії з насіння соняшнику, забезпечувати ефект масштабу, мінімізувати собівартість олії і гарантувати її конкурентоспроможність на ринку, в тому числі за рахунок ціноутворення. Виробники

соняшникової олії із сучасною виробничо-технологічною базою, спроможні з достатнім рівнем ефективності функціонувати на світовому ринку в умовах зниження цін. Тому для підприємств олійно-жирової промисловості України важливо оновлювати виробництво з метою підвищення коефіцієнта виходу олії з насіння соняшнику і мінімізації витрат на одиницю виробленої продукції.

Барилевич О.М. до факторів ціноутворення на сільськогосподарську продукцію відносить економічні, соціально-політичні, погодні та технологічні умови здійснення господарської діяльності [4, с. 32]. Науковець звертає увагу, що ціна формується під дією попиту і пропозиції на ринку, хоча в основі базової ціни знаходяться витрати на виробництво продукції, логістичні та збутові витрати. Також додаються суми податкових платежів, інші витрати діяльності та певна норма прибутку. Отримане в результаті розрахунку значення ціни порівнюється з ринковою ціною, після цього приймається рішення про доцільність виробництва олії з наявними ринковими умовами. Ця думка є продовженням попереднього дослідження стосовно впливу на ціну соняшникової олії внутрішніх умов її виробництва та зовнішнього середовища діяльності. Можливість реалізації олії за світовими цінами є важливою для українських виробників, оскільки забезпечується захист господарської діяльності від девальваційних процесів в економіці.

Класифікація факторів ціноутворення на товари наводиться у дослідженні Гуди Н.Е., згідно якої ціна формується під впливом зовнішніх та внутрішніх умов діяльності підприємства. До зовнішніх відносяться: галузева специфіка, споживчі настрої населення, маркетингові заходи, сезонність виробництва, географічне розташування, вартість факторів виробництва, попит і пропозиція, ціни на товари заміники, корисність товару. Серед внутрішніх факторів пропонується вважати: витрати на виробництво продукції, адміністративні витрати та витрати на збут [5, с. 108]. Ця теорія є продовженням вже існуючих міркувань стосовно зовнішніх та внутрішніх обмежень у діяльності підприємства, під дією яких формується ціна продукції. У контексті встановлення ціни на соняшкову олію варто звернути увагу на необхідність врахування цін на товари заміники. Соняшкова олія, порівняно з пальмовою та ріпаковою, має вищу ціну на світовому ринку і може замінюватися іншими видами. Тому під час кризових явищ в економіці основних країн-імпортерів соняшникової олії та неспроможності в достатніх обсягах закуповувати більш дорогу олію, ймовірна переорієнтація попиту на пальмову чи соєву олію та зниження світових цін на інші види олій. Зазначена ситуація вказує на те, що при настанні кризових явищ в економіці країн-імпортерів за умови відсутності інших факторів, значного росту цін на соняшкову олію не відбуватиметься.

У науковій праці Радченко О.П. та Сурмай О.О. досліджуються умови ціноутворення на сільськогосподарську продукцію на рівні національної економіки України. В роботі зроблено узагальнення, що визначальне значення в ціноутворенні на продукцію аграрно-промислового комплексу мають ціни паливно-енергетичних ресурсів, продукції з галузей сільськогосподарського машинобудування, добрив, засобів захисту рослин, а також послуг для сільськогосподарських підприємств [6, с. 71]. Якщо відбуваються зміни в будь-якій пов'язаній із аграрно-промисловим комплексом галузі, то вони відображаються на ціноутворенні в усіх галузях економіки. Окремо вказується, що у агропромисловому виробництві покращилося матеріально-технічне забезпечення, більш якісними та доступним стали добрива, засоби захисту рослин, освоюються високопродуктивні технології, що призвело до зростання ефективності діяльності підприємств. В даному дослідженні продовжено вивчення вже існуючих класифікацій факторів ціноутворення на сільськогосподарську продукцію, в тому числі на соняшкову олію. Можна зробити висновок, що всі галузі між собою взаємопов'язані і ціна на соняшкову олію формується під дією процесів, які відбуваються в досільськогосподарській ланці аграрно-промислового комплексу. В існуючих умовах глобальної конкуренції та досягнень науково-технічного прогресу, вплив обслуговуючих галузей менш відчутний, але у випадку значного зростання цін на ресурсне забезпечення для виробництва олії, відбуватиметься ріст цін на цей продукт у короткостроковій перспективі. У контексті визначення перспектив зміни цін на соняшкову олію, потрібно оцінювати аналогічні тенденції у матеріально-технічному забезпеченні її виробництва.

Чехова І.В. серед факторів ціноутворення на продукцію сільського господарства визначає рівень цін на фактори виробництва, співвідношення між попитом і пропозицією, показник інфляції, стан державного регулювання цін, конкуренція на ринку, рівень монополізації виробництва [7]. Частина із зазначених факторів, вже згадувалась в рамках даного дослідження, в той час як викликає певний інтерес вплив державного регулювання цін. В умовах ринкової економіки втручання держави в економічні процеси країни не повинно бути суттєвим, але загальні правила діяльності для суб'єктів ринкових відносин створюються державними органами. Ціни на соняшкову олію прямо не регулюються державою, також відсутнє інше специфічне державне регулювання галузі. Позитивний вплив на ціни соняшникової олії має наявність експортного мита на насіння соняшнику та відсутність мита на соняшкову олію. Така ситуація стимулює переробку насіння соняшнику в Україні та експорт олії, а не сировини. Виробники олії з насіння соняшнику спроможні без суттєвого податкового навантаження реалізовувати вироблену продукцію на зовнішніх ринках за світовими цінами. Фактор державного регулювання можна визнати суттєвим у процесі ціноутворення на соняшкову олію як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку.

У своєму дослідженні Чирак М.В., Чирак І.М. в результаті проведеного аналізу відзначають про вплив на ціни сільськогосподарської продукції несприятливих змін клімату, періодичного настання продовольчих

криз у світі, нестабільної динаміки інвестицій у виробництво сільськогосподарської продукції, незбалансованість попиту і пропозиції, коливання курсу долара США по відношенню до курсів основних світових валют [8]. Всі ці фактори можуть впливати на ціну соняшникової олії, але їх сукупність не носить специфічного характеру. У випадку погіршення кліматичних умов у ключових країнах-експортерах соняшникової олії, зниження інвестицій у розвиток галузі, послаблення курсу долара США, призводитиме до зменшення обсягів виробництва олії з насіння соняшнику і спричинятиме ріст цін. Настання світових продовольчих криз та незбалансованість попиту і пропозиції спричиняє непрогнозований вплив на ціни соняшникової олії, оскільки можуть спостерігатись споживчі настрої як на користь зростання використання олії, так і на його зменшення.

Дядик Т.В., Даниленко В.І., Дикопауленко В.М. пропонують досить широкий перелік факторів ціноутворення в агробізнесі, об'єднуючи їх у внутрішні та зовнішні. Серед внутрішніх виділяються витрати виробництва, бажаний рівень прибутку, показники розміру підприємства, географічне положення підприємства, використання елементів комплексу маркетингу, охоплення каналів розподілу. До зовнішніх пропонується відносити: стан ринку, макроекономічні умови ведення бізнесу, політичну ситуацію, стан використання досягнень науково-технічного прогресу та інноваційної діяльності, ґрунтово-кліматичні умови, демографічну ситуацію, рівень життя та споживчі настрої населення [9, с. 63]. Сукупність цих чинників має вплив на ціну соняшникової олії, але вони більше характерні для певної країни, а не в рамках світового ринку. Із запропонованого переліку, відчутний несприятливий вплив на ціну соняшникової олії може спричиняти погіршення погодних умов у зоні вирощування насіння соняшнику, а також зниження родючості ґрунту та погіршення клімату.

Окрему увагу у дослідженні Дядик Т.В., Даниленко В.І., Дикопауленко В.М. слід звернути увагу на запропоноване авторами твердження стосовно необхідності активного державного регулювання ціноутворення шляхом встановлення граничних цін, виплати дотацій, компенсації виробникам різниці між ринковими цінами та розрахунковими цінами із заданим рівнем прибутковості [9]. Ця думка є справедливою для окремих видів продукції у сільському господарстві, але практичне її впровадження в олійно-жировій промисловості недосяжне. Обмеженість державного фінансування не дозволить компенсувати виробникам значні суми коштів у випадку реалізації олії за цінами, що не дозволять гарантувати бажаний рівень прибутковості. Крім того, у випадку отримання компенсації від держави, ця ситуація порушуватиме умови конкурентної боротьби між учасниками ринкових відносин та створюватиме додаткові несприятливі чинники для нарощування державної підтримки, а не для виведення виробників із кризового стану.

Статівка А.М. в своєму дослідженні факторів впливу на ефективність сільського господарства вказує на необхідність, в межах державної аграрної політики, поширення доступу аграрних виробників до інформації про ціни сільськогосподарської продукції на основі популяризації діяльності аграрних бірж в Україні [10]. У процесі встановлення цін на соняшникову олію переважна більшість виробників орієнтується на світові ціни, які формуються під дією всієї сукупності факторів та є актуальними на момент укладання зовнішньоекономічного контракту. Тоді як біржові дані можуть бути нереалістичними для окремого виробника, оскільки експорт соняшникової олії з України здійснюється за світовими цінами, із можливим їх незначним корегуванням під певну зовнішньоекономічну угоду.

Наявні обставини господарювання на ринку соняшникової олії супроводжуються значною сукупністю процесів, які по різному впливають на бізнес-середовище та його основні характеристики. Ціна на соняшникову олію перебуває під постійним впливом різних факторів, причому прояв окремого фактору в ціні здатен бути як прямим, так і оберненим. За таких умов, існуючі напрацювання по факторному аналізу ціноутворення потребують постійної актуалізації та вдосконалення.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Отже, ціноутворення на соняшникову олію відбувається під дією сукупності різноманітних факторів. Визначальну роль на ціну для українських виробників олії мають фактори міжнародного середовища, до яких можна віднести світову кон'юнктуру ринків сільськогосподарської продукції, співвідношення попиту і пропозиції, стан конкуренції; розвиток нових технологій у сільськогосподарському виробництві; рівень економічного зростання, вартість позичкових ресурсів в провідних країнах світу, обмінні курси валют, фінансово-економічні заходи державного стимулювання розвитку окремих галузей та економіки в цілому; погодні і кліматичні умови, під впливом яких формується обсяг виробництва насіння соняшнику; перехідні запаси олії у світі; наявність сезонності виробництва; запроваджені інструменти регулювання торгівельної політики на ринку продуктів харчування в окремих країнах світу.

Для реалізації соняшникової олії за цінами, що дозволять сформувати бажаний рівень прибутковості, підприємства повинні раціоналізувати витрати на виробництво продукції; оновлювати виробничо-технічну базу для збільшення коефіцієнта вилучення олії з насіння соняшнику з метою мінімізації витрат на одиницю продукції. Також важливо аналізувати перспективи та світові тенденції розвитку ринку соняшникової олії з метою врахування всіх обставин, за яких можливе зниження ціни або її зростання. Оцінка та розуміння ринкового середовища дасть змогу переробному підприємству підготуватися до настання несприятливої

цінової ситуації, а ріст цін на олію дозволить усунути негативні наслідки в господарській діяльності та вдосконалити її до майбутніх зовнішніх викликів.

Наведена характеристика факторів ціноутворення на соняшникову олію вимагає подальшого науково-практичного дослідження для виявлення характеру впливу кожного фактору на ціну. У діяльності підприємства існує необхідність постійного моніторингу ринкових умов реалізації олії з метою визначення причин зміни цінової динаміки та можливостей ефективної переробки насіння соняшнику.

Література

1. Food and Agriculture Organization (FAO) - Trade and Markets Division of FAO. Policy responses to rising commodity prices in selected countries. Rome (Italy). The Food and Agricultural Organization of the United Nations. 2009. URL: <https://www.fao.org/4/i0854e/i0854e.pdf>
2. Зайнчковський А.О., Парій Л.В., Благодатний А.С., Ніколаєв О.О. Оцінка факторів, що мають вплив на формування цін на сільськогосподарську продукцію. Київський економічний науковий журнал. КиМУ. ВД «Гельветика». №4. 2024. С. 79-86.
3. Кирилюк І.М., Трохименко А.С. Особливості ціноутворення на продукцію АПК. Економіка і суспільство. Електронне наукове фахове видання Мукачівського державного університету. №26. 2021. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/361/346>
4. Барилевич О.М. Ціноутворення на продукцію сільського господарства в умовах ринку. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. Вип. 260. 2017. С. 25-32.
5. Гуда Н.Е. Економічна суть ціни та ціноутворення в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Економіка та держава. № 5. 2019. С. 106-110.
6. Радченко О.П., Сурмай О.О. Удосконалення механізмів ціноутворення на продукцію аграрних підприємств. Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. Т. 18, Вип. 1. 2019. С. 69-83.
7. Чехова І.В. Наукові підходи у сфері ціноутворення на товарну продукцію рослинництва. Науково-технічний бюлетень Інституту олійних культур НААН. Вип. 33. 2022. С. 141-147.
8. Чирак М.В., Чирак І.М. Вплив цінового чинника на український експорт сільськогосподарської продукції. Інноваційна економіка. № 1/2. 2018. С. 46-50.
9. Дядик Т.В., Даниленко В.І., Дикопавленко В.М. Ціни та чинники маркетингової цінової політики в агробізнесі. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. Випуск 4 (31) 2021. С. 58-64.
10. Статівка А.М. Економіко-правові фактори впливу на ефективність сільського господарства в Україні. Економіко-правові проблеми розвитку та сприяння господарській діяльності в сучасних умовах: зб. наук. пр. за матеріалами III круглого столу (м. Харків, 25 червня 2020 року) / редкол. М. В. Шульга, С. В. Глібко. Харків: НДІ ПЗІР НАПрН України, 2020. С. 249-256.

References

1. Food and Agriculture Organization (FAO) - Trade and Markets Division of FAO (2009). Policy responses to rising commodity prices in selected countries. Rome (Italy). The Food and Agricultural Organization of the United Nations. available at URL: <https://www.fao.org/4/i0854e/i0854e.pdf>
2. Zayinchkovs'kyj A.O., Parij L.V., Blagodatnyj A.S., Nikolayev O.O. Ocinka faktoriv, shho mayut` vplyv na formuvannya cin na sil`s'kogospodars`ku produkciyu. Ky`yivs`kyj ekonomichnyj naukovy`j zhurnal. Ky`MU. VD «Gel`vety`ka». #4. 2024. S. 79-86.
3. Ky`ry`lyuk I.M., Troxymenko A.S. Osobly`vosti cinoutvorennya na produkciyu APK. Ekonomika i suspil`stvo. Elektronne naukove faxove vy`dannya Mukachivskogo derzhanogo universy`tetu. #26. 2021. available at URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/361/346>
4. Bary`lovych O.M. Cinoutvorennya na produkciyu sil`s`kogo gospodarstva v umovax ry`nku. Naukovy`j visnyk Nacional`nogo universy`tetu bioresursiv i pry`rodokory`stuvannya Ukrayiny`. Seriya: Ekonomika, agramy`j menedzhment, biznes. Vy`p. 260. 2017. S. 25-32.
5. Guda N.E. Ekonomichna sut` ciny` ta cinoutvorennya v Ukrayini: suchasny`j stan ta perspekty`vy` rozvy`tku. Ekonomika ta derzhava. # 5. 2019. S. 106-110.
6. Radchenko O.P., Surmaj O.O. Udoskonalennya mexanizmv cinoutvorennya na produkciyu agramy`x pidpry`emstv. Ry`nkova ekonomika: suchasna teoriya i prakty`ka upravlinnya. T. 18, Vy`p. 1. 2019. S. 69-83.
7. Chexova I.V. Naukovi pidxody` u sferi cinoutvorennya na tovarnu produkciyu rosly`nny`czstva. Naukovo-texnichny`j byuletent` Insty`tutu olijny`x kul`tur NAAN. Vy`p. 33. 2022. S. 141-147.
8. Chy`rak M.V., Chy`rak I.M. Vplyv cinovogo chy`nny`ka na ukraiyins`kyj eksport sil`s`kogospodars`koyi produkciyi. Innovacijna ekonomika. # 1/2. 2018. S. 46-50.
9. Dyadyk T.V., Danylenko V.I., Dykopavlenko V.M. Ciny` ta chy`nny`ky` markety`ngovoyi cinovoyi polity`ky` v agrobiznesi. Sxidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnya. Vy`pusk 4 (31) 2021. S. 58-64.
10. Stativka A.M. Ekonomiko-pravovi faktory` vplyvu na efektyvnist` sil`s`kogo gospodarstva v Ukrayini. Ekonomiko-pravovi problemy` rozvy`tku ta spry`yannya gospodars`kij diyal`nosti v suchasny`x umovax: zb. nauk. pr. za materialamy` III kruglogo stolu (m. Harkiv, 25 chervnya 2020 roku) / redkol. M. V. Shul`ga, S. V. Glibko. Harkiv: NDI PZIR NAPrN Ukrayiny`, 2020. S. 249-256.